

Nr 227.

Av herr Larsson i Stockholm m. fl., om utvidgning av beställningsavdelningen vid rikets allmänna kartverk.

Vid 1946 års riksdag bifölls av Kungl. Maj:t framlagt förslag — proposition nr 106 — till omorganisation av rikets allmänna kartverk. I samband med denna omorganisation tillkom en särskild beställningsavdelning inom kartverkets fotogrammetriska byrå. Denna avdelning skulle hava till uppgift att på beställning från stats- och kommunalmyndigheter samt enskilda framställa specialkartor på fotogrammetrisk väg samt tillhandahålla kopior och förstoringar från kartverkets eget fotobild- och fotokartmaterial. Det hade nämligen redan visat sig en icke oväsentlig efterfrågan på sådant bild- och kartmaterial för skogsbrukets och lantmäteriets ändamål, för upprättande av region- och generalplan, för vattenregleringar vid vattenavledning och kraftverksanläggningar m. m. Då kartverket med sin tidigare organisation endast i undantagsfall kunnat tillgodose sådana beställningar och närmare erfarenhet sålunda saknades om vilken omfattning beställningsverksamheten skulle komma att få, gjordes avdelningen relativt liten och omfattade endast en förste statskartograf som avdelningschef, en statskartograf som avdelningschefens ställföreträdare och som arbetsledare, sex kartassistenter samt ett rit- och kontorsbiträde.

Såsom framgår av årets statsverksproposition (IX huvudtiteln s. 237) har på grund av den allt mer ökade efterfrågan på fotobild- och fotokartmaterial avdelningen blivit så överbelastad med beställningar, att den är, i vad avser större arbeten för kartframställning i stora skalor för generalplanearbeten o. d., fullbelagd för flera år framåt och kan för närvarande icke åtaga sig nya dylika arbeten. Nya beställningar inkomma dock dagligen. Kartverket har därför med hänsyn till avdelningens otillräcklighet för sitt avsedda ändamål föreslagit, att en fördubbling av avdelningen skulle ske från den 1 juli 1948.

Beträffande arbetenas omfattning på beställningsavdelningen kan nämnas, att för framställning av specialkartor i stora skalor under år 1947 flygfotograferats ett flertal samhällen m. m. med en sammanlagd fotograferad areal av 587 800 hektar. Under samma år hava framställts 4 623 kontaktkopior av fotobilder och 1 264 förstörade eller skalenliga fotobilder samt levererats 1 729 reproduktioner av förefintliga fotokartblad och upprättade

bildskisser. Vidare hava framställts för specialändamål 23 bildskisser (tillsammans 65 blad) och 16 fotokartor (tillsammans 53 blad) i skalorna 1: 4 000, 1: 5 000 och 1: 10 000 samt 2 med stereoinstrument tecknade kartor (tillsammans 39 blad) i skalan 1: 2 000 med kurvor, respektive 1 och 2 meters ekvidistans.

Den starkt ökade efterfrågan på bild- och kartmaterial av ovanberörd beskaffenhet hänför sig i första hand till arbeten inom städer och andra samhällen samt landskommuner, vilka behöva kartmaterial för upprättande av region- och generalplaner i enlighet med den nya byggnadslagens bestämmelser. För dessa ändamål hava efter flygfotografering framställda fotokartor och upptaget fotobildmaterial visat sig särskilt användbara. Detta är också helt naturligt, då dylikt material genom sin detaljrikedom och sitt klarläggande av förhållandena på platsen beträffande bebyggelse, vägar, terräng, bevuxenhet m. m. för den planerande ger en helt annan levande bild av området än en vanlig tecknad karta.

Framställning av kartor på fotogrammetrisk väg medför också ett väsentligt förbilligande av kartframställningen för dylika ändamål samt möjliggör samtidigt ett mycket snabbare tillgodoseende av kartbehovet än vid de vanliga äldre markmätningsskottmetoderna. Såsom exempel kan nämnas, att kartverkets beställningsavdelning bland annat åtagit sig att framställa en karta över en stad och dess omgivningar för generalplaneändamål och därvid beräknat kunna färdigställa densamma på omkring 1½ år efter flygfotograferingens verkställande och till en kostnad av 88 600 kronor. Vederbörande stadsingenjörskontor hade beräknat, att med vanlig markmätning arbetet skulle draga omkring 7 år och en kostnad av omkring 700 000 kronor, sålunda nära 8 gånger så stor kostnad som den av kartverket offerrade, varvid dock är att märka att viss skälig vinstmarginal ingår i kartverkets kostnadsuppgift. Det torde även böra framhållas, att förutsättningen för arbetets utförande av stadsingenjörskontoret på 7 år var en utvidgning av dess organisation för en *årlig* kostnad av 70 000 kronor, vilken *årliga* merkostnad motsvarar ungefär $\frac{5}{6}$ av hela kostnaden enligt kartverkets offert.

Det är med hänsyn till de stora fördelar, som beställningsavdelningen sålunda kan erbjuda kommunala och statliga myndigheter m. fl. vid kartframställning och planeringsarbeten, kartverket föreslagit avdelningens utvidgning för att bättre kunna tillgodose kartbehovet.

Såsom framgår av statsverkspropositionen (IX huvudtiteln s. 243 sista stycket), har departementschefen emellertid funnit sig icke kunna tillstyrka den begärda utvidgningen och därvid såsom skäl härför anfört följande:

»Med hänsyn till den återhållsamhet, som måste iakttagas gentemot åtgärder som kräva ökad arbetskraft, kan jag icke tillstyrka den begärda utvidgningen av kartverkets beställningsavdelning, vilken ur andra synpunkter kunde förefalla motiverad. Att vissa projekt härigenom kunna

komma att fördröjas torde icke komma att medföra alltför allvarliga olägenheter.»

Av departementschefens uttalande torde kunna utläsas, att han funnit motiveringen för utvidgningen i och för sig bärande och att tillstyrkande icke skett endast med hänsyn till det allmänna önskemålet att i nuvarande läge iakttaga återhållsamhet med åtgärder, som kräva ökad arbetskraft.

Såsom av det tidigare anförda framgår, kommer emellertid en utvidgning av kartverkets beställningsavdelning i verkligheten att medföra en väsentlig *besparing* i eljest erforderlig nyanställning av arbetskraft för kartframställningen inom kommunerna. Mycket fler arbetskrafter behövas nämligen vid arbetenas utförande med de äldre mätningsmetoderna än vid deras verkställande på fotogrammetrisk väg. Och generalplanarbetena kunna icke gärna upphöra av den anledning, att kartmaterial icke kan erhållas från kartverket. Skillnaden blir bara den, att, om utvidgningen icke kommer till stånd, för motsvarande arbetsprodukt kommunerna m. fl. få anställa många gånger fler tekniska tjänstemän och handräckningsbiträden än den vid utvidgningen av beställningsavdelningen hos kartverket förutsatta, samt att kostnaderna för arbetena bliva mycket väsentligt dyrare och tidsutdräkten väsentligt större än om arbetena utfördes på fotogrammetrisk väg vid kartverket.

Även ur de synpunkter, som under nuvarande tidsförhållanden måste beaktas rörande sparsamhet med såväl arbetskraft som utgifter, är sålunda utvidgningen av kartverkets beställningsavdelning icke blott försvarlig utan direkt verkande i avsedd besparande riktning.

Härtill kommer att kommunernas generalplanering för den framtida utvecklingen bör ske i god tid före nödvändiga utbyggnader av respektive samhällen. Mot denna sunda princip för all rationell samhällsutveckling har tyvärr ofta brutits, och stadsplaner och bebyggande hava alltför ofta tillkommit ganska slumpvis utan erforderlig planering i stort. Det är bland annat detta den nya byggnadslagen, som trätt i kraft den 1 januari 1948, avses skola för framtiden förhindra. I en tid som den nuvarande med betydande restriktioner i fråga om byggnadsverksamheten bör planeringsverksamheten bedrivas så mycket intensivare för att, så vitt möjligt, generalplanerna för samhällena skola vara åtminstone i stort upplagda, då byggnadsverksamheten åter kan i full utsträckning komma i gång och det under nuvarande förhållanden framtvingade byggnadsunderskottet skall tagas igen. Stor fara föreligger eljest för att samma misstag i fråga om förutseende vid samhällenas bebyggande komma att uppstå som tidigare ofta präglat samhällenas utbyggande.

Av de skäl, som ovan anförts, bör enligt vår mening den av kartverket föreslagna utvidgningen av dess beställningsavdelning komma till stånd. Fördelarna härav äro så påtagliga icke minst för kommunerna och kanske

allra mest för de mindre samhällena och landskommunerna, där särskild mättningsorganisation saknas.

Slutligen bör framhållas att en utvidgning av beställningsavdelningen icke medför ökade utgifter för statsverket. Lönekostnaderna skola nämligen belasta beställarna. Kostnaden ökar visserligen utgiftssidan i budgeten, men inkomsttiteln: Inkomster vid rikets allmänna kartverk bör samtidigt höjas med motsvarande belopp. I verkligheten komma inkomsterna att stiga mer än detta belopp, enär alla offerter för beställningsarbeten beräknas med viss vinstmarginal. Redan första verksamhetsåret 1946/47 redovisade beställningsavdelningen ett nettoöverskott på över 25 000 kronor.

Den utvidgning, som kartverket föreslagit, innebär nyinrättande av följande befattningar med därvid angivna avlöningar:

Befattning	Antal	Lönegrad	Grundlön	Rörligt tillägg	Summa avlöning
Statskartograf	1	Ce 27	11 988	1 440	13 428
Kartassistent	1	Ca 19	7 776	936	8 712
»	1	Ce 19	7 776	936	8 712
»	2	Ca 16	13 728	1 656	15 384
»	2	Ce 16	13 728	1 656	15 384
Summa	7		54 996	6 624	61 620

På grund av vad vi sålunda anfört hemställa vi om sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag under nionde huvudtiteln punkt 166,

att avlöningsstaten för rikets allmänna kartverk för att möjliggöra utvidgning på ovan angivet sätt av dess beställningsavdelning höjes med 61 600 kronor, därav 21 500 kronor på delposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, 33 500 kronor på delposten till avlöningar till icke-ordinarie personal samt 6 600 kronor på delposten till rörligt tillägg; samt

att vid bifall härtill inkomsttiteln: Inkomster vid rikets allmänna kartverk höjes med 62 000 kronor.

Stockholm den 23 januari 1948.

Yngve Larsson.

Göran Petterson.

G. Ljungqvist.